

تعلیم و تربیت مطلوب از دیدگاه امام خمینی (ره)

امام خمینی از معدود شخصیت های دوران معاصر بودند که اندیشه هاشان در ابعادی جهانی تأثیر گذار بود و به آنچه تعلیم داد قبل از هر کس خود به آن عمل کرده بود.

امام خمینی از معدود شخصیت های دوران معاصر بودند که اندیشه هاشان در ابعادی جهانی تأثیر گذار بود و به آنچه تعلیم داد قنا، از ه کس، خمد نه آن، عما، کده نم.

به گزارش گروه اندیشه ایرنا، رهبران بزرگ، مربیان، اولیاء و انبیاء که مسئولیت تربیت و هدایت آحاد مردم جوامع را به عهده داشته و دارند، کسانی اند که با سیره ی عملی خویش صحت اندیشه ها و باورهای خود را به اثبات رسانده اند.

شخصیت فروزان امام راحل که مزین به کسوت معلمی بود، ژرفنا و ماندگاری اندیشه های ایشان به ویژه در امر فرهنگ و آموزش، را موجب گشته بود.

امام (ره) در دیدارها و سخنرانی های متعدد، مبانی ارزشمندی از روند تعلیم و تربیت فرزندان را مطرح کرده اند که اندکی تأمل بر روی آنها، راه گشای حل بسیاری از معضلاتی خواهد بود که هم اکنون برخی خانواده ها در تعامل با فرزندان شان و بروز رفتارهای غیرمنطقی و بعضاً ناهنجار نوجوانان و جوانان، مواجهند.

رفتارهایی که بیشتر ناشی از رواج دیدگاه مقایسه ای و نامطلوب جوانان و نوجوانان نسبت به همسالان خود است.

امام خمینی (رحمه الله) همواره تأکید داشته اند که تزکیه و تربیت اخلاقی باید مقدم بر تعلیم و تربیت باشد و از آن بالاتر حتی در جائی می فرمایند که علم (بدون تربیت اخلاقی انسانی) مضر است.

قدری بیانیشیم که این گونه رفتارهای جوانان در به رخ کشیدن نوع ماشین، پوشش، وسایل رفاهی، مکان های مسافرتی و به طور کلی رواج مسابقه های ولخرجی، که بنا بر گزارش های متعدد رسانه ها، بین جوانان اقشار مرفه جامعه به امری عادی تبدیل شده است، ناشی از چیست؟

بیانیشیم که چرا این نوع دیدگاه های فرومایه، تا رقابت های علمی و ورزشی نیز سرایت یافته است؟ چرا برخی والدین ما به گونه ای شده اند که با دخالت های آزاردهنده روح جوان و نوجوانان را آلوده کرده و با حالت هایی کینه توزانه نسبت به هم کلاس ها و هم دوره ای های ایشان، به تشویق های مسموم فرزندشان در کسب نمره های بالاتر یا رتبه های ورزشی برتر می پردازند؟

برخی والدین هرگز به تبعات روش های تربیتی حسد بنیان و تک بعدی که با عدم اعتقاد به مبانی اسلامی ای همچون توکل، همراه است، نمی اندیشند و نمی دانند که با رویکردهای تربیتی ناسالم حس خودباوری در جوانان شان را می کشند و بالطبع، خود زمینه ی افسردگی و خمول ایشان را فراهم می آورند.

امام راحل تأکید می فرمود که حسّ خدادوستی را در دل های فرزندان پرورش دهید و ذهن کودک را دائم با خواستن های مادی و دنیایی مشغول نسازید. امام بر این عقیده بود که حسّ توکل و باور واگذاری نتیجه ی امور به خداوند را، باید به فرزندان آموزش داد تا در اثر ناملایمات دچار سرخوردگی و بی ایمانی نشوند. امام می فرمود قلب پاک بچه ها این آموزه ها را زود می پذیرد و قبول می کند. ایشان در فرازی سهل انگاری در امور تربیتی را به 'خیانت' به انسان تعبیر کرده و می گوید:

'اگر در ذهن این بچه ها شما هی انباشته کنید شغلان چه طور می شود، مقامتان چه می شود، مرتبه تان چه می شود، به باغ می رسید، به دنیا می رسید، اینها همه ی توجهشان به همان می شود، کأنه چیز دیگری غیر از این نیست. '... ' شما اگر بتوانید این بچه ها را تربیت کنید به طوری که از اول، بار بیایند به اینکه خداخواه باشند، توجه به خدا داشته باشند، شما اگر عبودیت الله را و پیوند با خدا را به این بچه ها تزریق کنید، بچه ها زود قبول می کنند این امر را، اگر عبودیت خدا را به اینها و تربیت الهی را و آنکه هر چه هست از اوست به اینها القا کنید، و آنها بپذیرند، خدمت کردید به این جامعه؛ بعدها دسترنج های شما ارزشمند خواهند شد. و اگر خدای نخواست بر خلاف این باشد به این امانت، خدای نخواست هر کس کرده باشد، خیانت کرده است. و این غیر از همه ی خیانتهاست. خیانت به انسان است؛ خیانت به اسلام است؛ خیانت به عبودیت الله است.'

کم نیستند در کشور افرادی که دهه های سوم تا پنجم زندگی را می گذرانند و هر روز در این اندیشه اند که چه نصیبتان می شود؟ کجا قرار است شغل یا مسئولیتی به ایشان پیشنهاد شود؟ چطور حال افرادی که با ایشان سر و کار دارند را بگیرند؟ ایشان فقط در اندیشه ی مطالبه اند اما در طول شبانه روز لحظه ای درنگ نکرده، نمی اندیشند، مطالعه نمی کنند، و هیچ گونه خلاقیت یا کارآفرینی به ذهنشان خطور نمی کند. حتی اگر تلاشی در علم و تحصیل هم از جانب ایشان صورت گیرد، با حب و بغض و تنگ نظری همراه است.

امام راحل، درباره ی همین گونه افراد فرموده اند که از علم شان بوی تعفن می آید. در نصایح پرمغز امام مان می بینیم که چه اندازه دقیق و عمیق به این گونه مسائل نظر داشته اند و انسان هایی که اینگونه تربیت می شوند را به حیوانی که سرش دائم در آخور است و دنبال قوتی می گردد، تشبیه کرده اند و در کلام شان نسبت به تبعات زیانبار تعلیم و تربیتی که فاقد مبانی معرفتی و انسانی باشد، بارها و بارها هشدار داده اند.

امام (ره) می فرماید: 'خیلی باید چشمها را باز کنید... مهم تربیت است. علم تنها فایده ندارد، علم تنها مضر است. گاهی این باران که رحمت الهی است وقتی که به گل ها می خورد بوی عطر بلند می شود؛ وقتی که به جاهای کثیف می خورد بوی کثافت بلند می شود. علم هم همین طور است. اگر در یک قلب تربیت شده علم وارد بشود، عطرش عالم را می گیرد. و اگر در یک قلب تربیت نشده یا فاسد بریزد این علم فاسد می کند عالم را إذا فسَدَ الْعَالِمُ فَسَدَ الْعَالَمُ... این بچه هایی که نورانی هستند آن نورانیّت آنها را شکوفا کنید. شما متصدی یک امر بزرگ هستید، آنها را تربیت اسلامی و صحیح بکنید تا - ان شاء الله - کشور شما سعادت خودش را پیدا بکند. (صحیفه امام؛ ج 14)

امام راحل (رحمه الله)، تربیت را بن مایه ی فرهنگ ها می دانست؛ فرهنگی که به زعم ایشان مبدأ تمام خوشبختی ها و بدبختیهای یک ملت است. ایشان در این زمینه فرموده: 'فرهنگ، مبدأ تمام خوشبختیها و بدبختیهای ملت است. اگر فرهنگ ناصالح شد، جوانانی که در این فرهنگ ناصالح تربیت می شوند در آتیه فساد ایجاد خواهند کرد' (1)

'قضیه تربیت یک ملت به این است که فرهنگ آن ملت صحیح باشد. شما کوشش کنید که فرهنگ را، فرهنگ مستقل اسلامی درست کنید. جوان هایی که در این فرهنگ تربیت می شوند همان هایی هستند که مقدرات کشور در دست آنهاست، اگر اینها درست بار بیایند، همه خدمتگزار به مردم، امین به بیت المال (می شوند) و همه ی اینها در تحت رهبری اسلام تحقق پیدا می کند. اگر یک ملتی فرهنگش این طور تربیت بشود این فرهنگ، فرهنگ غنی اسلامی است و مملکت یک مملکت آرام مترقی خواهد بود. (2)

امام راحل تحقق جامعه ای سالم و آینده ای درخشان برای ملت را، مرتبط با آموزش و تعلیم و تربیت صحیح فرزندان آن ملت می دانست. جمله معروف ایشان که: 'امید من به شما دبستانی هاست' مبین همین عقیده و رویکرد ایشان نسبت به کودکان و امر آموزششان است. در فرازی از سخنان امام در این باره آمده: 'این تربیت بچه ها اگر تحقق درست پیدا بکند که این بچه های کوچکی که تحت تربیت معلمین هستند خوب تربیت بشوند، مملکت ما بعدها نجات پیدا می کند. ما باید کوشش کنیم که این مغزهای کوچولوی بچه ها را از حالا سالم بار بیاوریم تا بتوانند اینها بعدها دفاع کنند از کشورتان. آتیه کشور شما دست همین بچه هاست که بعدها اینها باید دست بگیرند. اینها را اگر از حالا تربیت بکنند، یک تربیت سالم، بعدها این مملکت را حفظ می کنند. (صحیفه، ج 7)

فرجام سخن اینکه، اندیشه ی امام خمینی (قدس الله سرّه) در رابطه با تعلیم و تربیت بیش از هر مؤلفه ی دیگری مبتنی بر مقدم دانستن تزکیه، و پاک سازی نفس از اعمال و صفات نکوهیده است.

لختی بیاندهشیم و باور کنیم که می توان با تعلیم و تربیت صحیح و برخاسته از آداب انسانی اسلامی، از کج اندیشی و رفتارهای ناخوشایند رواج یافته در جامعه، جلوگیری و بلکه پیش گیری نمائیم و انرژی سرشار جوانان برومند این سرزمین را در صحیح ترین مسیر هدایت کنیم.

این فراز گهربار از امام راحل مان را به یاد داشته باشیم که: 'اساس همه ی شکست ها و پیروزیها از خود آدم شروع می شود. انسان اساس پیروزی است و اساس شکست است، باور انسان اساس تمام امور است'

پی نوشت:

1: پیام به مناسبت سیزدهمین نشست اتحادیه انجمن های اسلامی دانشجویان در اروپا، 1356/11/24

2: سخنرانی در جمع روحانیون و طلاب حوزه ی علمیه ی قم ، 1358/4/7

منابع :

اندیشه **ش آ. **1601**

در جستجوی راه از کلام امام ، دفتر بیست و دوم ، انتشارات امیرکبیر

صحیفه امام ، مجموعه آثار ، جلد 14

صحیفه امام ، مجموعه آثار ، جلد 7